

Pozsony, január 24-én.

GÖNCZY PÁL†

Gönczy Pál.

(1817—1892.)

Az utóbbi hetekben a magyar közélet, de különösen a főrendiház ama részét, a melyet kinevezés útján a magyar tudományos világból egészítenek ki, sűrűn érték a veszteségek.

Révész Bálint, Wenzel Gusztáv, Hirschler dr., Hunfalvy stb. után, e héten Gönczy Pál halála hozott gyászt az országra.

Kevesen vannak az országban, a kik a Gönczy nevet nem ismernék. Őszbe csavarodott férfiak már az egykori kitiünő tanférfiu tanítványai, s hogy a közoktatásügyi miniszteriumban foglalt el kevésbé emlegetett, ámbár még fárasztóbb munkát, s neve kissé háttérbe szorult, a három év előtt ünneptel jubilauma újból felkelté elévülhetlen érdemeinek, nemzedékekre kiható munkálkodásának emlékét.

Gönczy Pál ama régi gárdából való volt, a melynek képviselőit már csak elvétve pillantjuk még a közep-szerűség tömegében.

Gönczy Pál 1817-ben decz. 26-án született Szoboszló városában, hol atyja városi tanácsos volt, régi kálvinista családból. Felsőbb oktatását a debreczeni híres főiskolában kapta s a gymnasiumi évek után mint rektor-tanító és nevelő hányódott. 1844-ben kiutazott Svájcba, tanulmányozni a mezei iskolákat, s hazatérve, átvette az első szegényárvaház vezetését a zeleméri puszán.

A szabadságharc mozgalmas napjai megbuktatták az intézetet, s Gönczy 1850-ben már Pesten tanít a Szőnyi-féle nevelőintézetben. Majd maga nyitott fiiskolát, s vezetése alatt tanított Csengery, Brassai, Gyulai, Török Pál, Székács stb., úgy, hogy az intézet az ötvenes években a hazafiság menedéke volt. Ebből az iskolából alakult a ma is virágzó ref. főgymnasium.

Ekkor Gönczy már irodalmilag is működött. A közoktatási bizottsági Eötvös József báróval az élén, 1860-ban őt választotta előadójának. Itt ismerte meg benne Eötvös a nagy munkaerőt, s mikor elfogadta később a közoktatási tárczát, Gönczyt osztálytanácsosnak hívta meg a miniszteriumba.

Eötvös halála után a miniszterium ügykörének népoktatási része egészen az ő kezére szállt át. Tevékeny részt vett 1873-ban a bécsi, 1885-ben a budapesti kiállításán. 1888-ban iskolaügyi munkálkodásának jubileumát friss jó egészségben ülte meg.

A hetvenöt éves öreg ur még az utóbbi időben a legjobb egészségnek örvendett. A karácsonyi ünnepek alatt, melyeket Karácsondon töltött, influenza zabba esett, de újévre ismét felgyógyult. Majd újra meghült és e hó 5-én ágyba kellett feküdnie, állapotát azonban nem tartották veszélyesnek.

A kilenczedikéről tizedikére virradó éjjel rosszul lett, önkivületi állapotba esett és többé nem tért magához, vasárnap e hó 10-én este fél hat óraker meghalt.

Halálának hire fiai és veje Vámosy Mihály, a budapesti reform. gimnázium igazgatója Karácsondra siettek, a holttestet Karácsondról a fővárosba szállították, a ravatalt a kerepesi-uti temetőbe halottas házában állították föl és a temetés is onnan ment végbe, a megboldogult érdemeihez méltó nagy gyászpompával és igaz részvétellel.

A főrendiház, a ref. egyház és a „Pallas” irodalmi vállalat, melynek buzgó, érdemekben gazdag, szeretett igazgatója volt, gyászlobogóval fejezték ki az őket ért csapás fölötti fájdalmat. De a gyászlobogót már régóta nem fogja lengetni a szél, és az ür, mely Gönczy Pál halála által az önzetlen, fáradhatlan, nemes munkásokban különben sem gazdag magyar oktatásügy mezején támadt, még sokáig, nagyon sokáig nem lesz betöltve.

A sir a pályabér.

A fáraut vándor bérczetlen
Útjára visszanez,
Es látja a bölcső helyét,
Hogy messzeségbe vész;

Azért megyen tovább, tovább:
Erőt ad a remény,
Hogy utjának vérző röge
Nem létszen oly kemény:

Ha terhes hosszú életed,
A sirba mégse vágyosz —
Pedig nem más, mint küzdelem,
Mit holtan másra hágyosz;

Elégedett szívvel fogadd,
Sorsod mit vállra mért:
S a szónak csendes nyughelye,
Hidd, áldott pályabér.

Ruttkay Gyula.

Föltámadunk.

Majd egykor sir takar mohával
S dalom az elmulás fedi,
Elhal a bus s vidám madárdal,
De lesz regghajnalja neki:
A sir csak állomás a létben.
Isten keze még ott se tétlen.

Avarfödött sirunk ölén
A dal forrása kiapad,
S bár sok csillag ragyog az égen:
Fényük múltán majd éj marad.
De ember, illat, fény, madár, dal
Örökre nem enyészik, nem hal.

Létednek ha közelget éje,
Szíved ne légyen szomorú:
Pirosló hajnal jó az éjre,
Derü nyomán halad boru,
Minden enyészetre várva
Rohan előre, míg a sir bezárja.

Bedült siron virány fakadt még,
Éltre kel minden, mi élt,
Athóminknak kímérte az ég
Útját s meghatározá a célt.
Új élet jó a réginek nyomába:
Higgyünk — feltámadásra várva,

Ruttkay Gyula.

Thusnelda.

— Elbeszélés. —

Irta: Diabolo.

Gyönyörű asszony volt: a ki egyszer beszélt vele, ábrándos regék zsi-bongták körül szívét az emlékezettől, — s bódultan csapdostak bele lelkébe, mint az esti lepkék a villanyos lámpa fényébe.

Férje irigység és bámulat tárgya volt egyképen. Irigyelték, hogy ilyen kincse van, bámulták, hogy az az asszony szereti — hogy annak az isteni nőnek szerelmét feltudta ébreszteni s lángolását szítani, tüzét ápolni tudta. Bámulták, mert férje volt annak az asszonynak, a kit csak imádni lehetne szeretet helyett, előtte térdelve, mint zárandok a feltalált szent ereklye előtt, este, reggel, éjjel, nappal, saru nélkül közeledve szobájába szentelt vízzel érintve ajkát csók helyett.

S mindezt Thusnelda maga sem tudta. Nem azért, mintha bizony nem mondta volna el ezt neki tudja Isten hány férfit, — hisz fél olyan szép asszonynak is sugnak fülébe száz annyi bókot, mint a mennyit én Thusneldáról ebben a pár sorban megírtam, — hanem ő mindazt nem hitte.

S mikor aztán egynek elhitte minden bókját, szép szavait, ahhoz hozzá is ment feleségül, — s cserébe ő is mondott az urának kedves, szívhez szóló szavakat, s el is hitte mindazt az uráról.

Dr. Hosszu Elemér közepes hírű és tehetségű orvos volt. Életük hát meglehetősen szerény mederben folyt, — mert a nagyasszony, a Thusnelda édes anyja, egy özvegy kalvinista papné, nem sokat adhatott a háztartáshoz.

De hát a kis csendes patak, az ő életük, — kedves s boldog volt, mert a szerelem virágai közt sikamlott tova, s a habokban ott lubiczkolt a kis Elemér is.

Egyszer aztán egy szikla szakadt a patak útjába . . . egy aranyhegy.

A férj százezer forintot örökölt. Az aztán kiforgatta egészen valójából. Feleségéből csillogó, nagy uri asszonyt akart teremteni — s Thusneldának ehhez egy csepp kedve sem volt,

S az első háboru az örökség miatt ütött ki a családban.

Thusnelda követelte, hogy a pénzt helyezték el valami pénzintézetbe s a férj dolgozzék tovább, s ha nagyobb fényüztés visznek is ezentul az eddiginél, — az a kamatokon maradjon alul, hogy a tőke nőljön s ne fogyjon . . . mert hát sok fog kelleni a kis Elemérnek, ha megnől.

De ez egyszer Dr. Hosszu Elemér másképp gondolkodott, mint a felesége. A pénz elhelyezését huzta-halasztotta, úgy okoskodva, hogy az övé, s azt tesz vele, amit akar.

S hogy neje nem akart nagy pompát vinni — elutasította férje pazar ajándékait, — keresett más tárgyat, a melyre kedvtetéseinek drága bogarait rá aggathassa.

És e mellett szórta a pénzt.

Thusnelda komoran nézte egy ideig ez eszeveszett pazarlást, mint a katona a felé közeledő ellenséget, s megsokalta az álmátlan éjszakákat, melyeken át gondja virrasztott, míg a férj ki tudja merre barangolt, komoly tetterre, merész lépésre határozta el magát.

II.

Félig pongyolában, kibontott hajjal rohant a szép asszony az Andrásy-uton végig, magával vonszolva siró fiacskáját, a kis Elemért. Az emberek kitértek előle, — egyik-másik ismerőse kezét akart rá vetni, azt hívén, hogy megőrült a szép teremtes; — de Thusnelda félre toltta ezeket maga elől.

A Reutter ebédlőjében állt csak meg.

— Nincs itt az uram? — kérde az egyik ácsorgó pinczértől.

— Dr. Hosszu Elemér? — kiáltott az meglepetve.

— Az, az, itt kell lennie!

— Sajnálom, már nincs itt, elment.

A külön szobák egyikéből vad kaczagás hangja tört elő.

— Hazudsz, fizetett szolga, félre utamból, kiáltott Thusnelda, s berontott a mulatók közé. De az ajtótól egy lépésre megállt . . . tudta, mit fog látni, mégis megdöbben az iszonyu látványtól, mi szemei elé tárult.

Ott ült a férje, ostobán, bambán, pezsgőtől részegen; előtte könyökölt, kaczagástól nekivörösödve a kedvese, kivágott ruhája, a tollbobita a fején, szemtelen vigyorgása, mindent elárultak.

A kis Elemér, apja szánalmas nyomoruságát, s anyja halotthalavány arcát látva, sirva fakadt.

Thusnelda arcát egy pillanatra láng futotta el; a belső tűz felviharzó lángja, mely törve, zuzva, perzselve árad szét amint kitor: eleresztette siró gyermeke kezét, — odalépett a kissé meglepett leányhoz, s galléron ragadva felkiáltott:

— Ki innen, orozatlan szenny! Ez az én uram! s hatalmas karjával kilóditotta a szobából. Aztán odalépett urához, — elébe vetette magát, s összetett kézzel csengett:

— Elemér, nézd ezt az ártatlan gyermeket, — jöj észre, térj magadhoz! Mire vezet ez az élet, — pusztulásra, a kétségbeesésre! Tönkre teszed magadat, családodat! — Ha engem nem szeretsz már, tekintsz gyermekeidre, mi lesz belőle, ha apja elzüllött?!

A férj felnyitotta álmos szemeit, egyet-rugott a könyörgő asszonyon, — s rákiáltott:

— Számár, — hát elfelejtetted, hogy

örököltem! Ha neked nincs kedved mulatni, hát van nekem! De most takarodjál haza, — ne zavarj! Küldd vissza Luciet, mert Istenemre megharagszom.

Thusnelda kétségbeesetten kelt fel.

— Jó! Ez ntolsó szavad? Csókold meg fiadat. Mig meg nem tértél, nem látod.

— Lám, lám, kár volt elkergetni Luciet, az megcsókolta volna, — az ugyanis nagyon szereti a szép fiukat.

Thusnelda szemeibe egy könny lopózott. Nem szólt többet, kézen fogta kis fiát s indult.

— Ne feledd el kiengesztelni Luciet mert rossz kedvem lesz különben s akkor baj lesz! kiáltott az asszony Dr. Hosszu Elemér.

Sötét gondolatok kavargtak a fiatal asszony agyában, mikor a Reutter mellett egy szűk utcába befordult. Ott várt rá egy ifju.

— Ugy-e igazam volt, suttogá ez Thusneldát követve, a ki szótlanul ment előre kis fiával.

Hazaértek.

— Ne jöjjön fel pártos ur! mondta Thusnelda az ifjunak a lépcsőn, magam akarok ma este gondolkodni a teendők felől.

— Nem, nem, meggondolatlanságot követne el . . . itt akarok maradni, míg le nem csillapszik egy kissé.

A Pártos felkísérte Thusneldát.

Thusnelda karosszékbe vetette magát, odavonta ölébe kis fiának szöke fürtü fejcskáját; s megfélekezve Pártosról könnyei megeredtek.

— Szeressen engem! Szerelmem kárpótolni fogja mindenért; suttogott az ifju önfeledten.

Thusnelda felugrott.

— Mért győzött meg hát a valóról ezért, hogy vigasztalókép — e fájdalom váltságpénzétül ajálja fel szerelmét . . . takarodjék innen! Barátságát tiszteltem, vigaszát megvetem.

Pártos utána támolygott.

— Feláldozok önért mindent, jelent jövőt, — óh, akit így szeretnek, hogy tud ilyen lenni.

Thusnelda mereven mutatott az ajtóra.

— Távozzék! s át ne merje lépni többé a küszöböt.

Pártos indult támolyogva!

Thusnelda leeresztette karját, s homlokát végig simitva utána kiáltott.

— Megálljon! megakarom önt büntetni!

— Mindent elszenvedek . . . bocsánataért.

— Ha kellemetlenség éri miattam, gondoljon e szavaira, s legyen férfi annak az asszonynak sorsáért, a kinek kedvéért arcátlanságra vetemedett.

— Mit akar cselekedni? kérde Pártos megdöbbenve.

— Semmit, most Isten önnel. Soká nem lát engem — s az ifju eltávozott.

— Büszkén fogok eltűnni minden megaláztatást, anélkül, hogy megfeledezném a hitves és az anya kötelességéről; tette hozzá Thusnelda komoran, s becsukta az ifju távoztával az ajtót s férje szobájába sietett.

Nagy rendetlenségben talált ott mindent; de most nem fogott hozzá a rakosgatáshoz, mint máskor, nem izagatta meg az íróasztal szétszórt tárgyait, nem szedte fel az elszórt ruhadarabokat; a nyitott ruhaszekrényt is nyitva hagyta, egyenesen a pénzhez ment. Jobb időkből, mikor még kevés volt benne, volt hozzá kulcsa. Izgatottan nyitotta ki.

— Ott feküdt az örökség. Kézpénzben, mind — szinte káprázott a szeme.

Megnézte, zárva-e jól az ajtó . . . az ablaktáblákat is elreteszelte, a függönyöket összetűzte, s a megoldvasáshoz fogott. . .

— Nagyon izgatott vagyok . . . rebegegé . . . Többnek kell lenni, elhibáztam valahogy!

S újra megoldvasta. . . Csak nyolczvanezer volt az harmadszor is . . . negyedszer is.

— Teremtő ég! rebegegé, verejtekes homlokát végig simitva . . . alig pár hét alatt Elemér huszezer forintot elvert. . . Mi lesz az én fiamból? Nem, ennek nem szabad megtörténnie. . . Nem, nem! az ő jövőjét biztosítani kell. . . Megmentem a mit lehet . . . ha becsületes nevem árán is. . . Rá teszem a kezemet. Ötezer forintot itt hagyok — hogy észre ne vegye mindjárt . . .

Mikor visszatért szobájába, fiacskája a karosszék előtt a szőnyegen elaludt.

Még most is hüpögött . . . sirva aludt el.

Thusnelda zokogva kapta ölébe a gyermeket, s karjain altatta is el.

De maga nem bírt aludni. Hallotta az utolsó kocsi zörejét ablaka alatt, hallotta hazatámolygó férjének lépteit, hallotta horkolását, — de az ő szeméire nem jött álom.

Végre megvirradt. Nyakába vette a várost, — lótot futott egész nap; hajszolta a nagymamát is, — ketten szaladoztak, abban a nagy dologban, amit tervezett. — Bejártak vagy husz pénztintézetet, takarékpénztárt, bankot, — pénzt raktak be és értékpapirokat vásároltak . . . mig mind a nyolczvan ezer forint el volt helyezve . . . és a nagymama magához vette a papirokat, könyveket . . . s elrejtette biztos helyen őket.

Thusnelda most előszedte emlékéből azt a három négy fiatal embert, a kik rajongtak utána . . . s mindegyiknek írt egy pár sort, melyben csak annyit mond, hogy ne haragudjanak, ha miatta kellemetlenség érné őket.

Csendben telt el egy hét. A nyolczadik napon ingerülten ront be férje a felesége szobájába.

„Valamit sugok magának.“ Ricci festménye.

De
ma
kü
inl
és
gy
vé
viz
me
gy
jöt
—
lo
tö
to
vé
bü
vé
bü
be
tá
ne
zu
az
lö
m
ne
ne
ac
te
ol
es
k
pi
fe
ne
ki
L
m
fi
es
az
fi
—
n
s
eg
h

— Ki járt nálam? kérdé.

— Senki.

— Az nem rabolható ki engem.

— Kiraboltak? Ez szép dolog. . . De egyre megy, legfeljebb egy kézben marad az, a mit te szétszórtál volna különben is.

Ne fecsegi ostobaságokat! Felelj inkább, ki volt tegnap a szobámban?

— Tegnap, — senki!

A férj ingerülten becsapta az ajtót, és rohant a rendőrségre.

A vizsgálat mindig több és több gyanuokot talált az asszony ellen: végre is kikutatták mindezt. . . A vizsgálóbíró egy kis kulcsot talált: melynek eredetét a férj ugyan megmagyarázta, de Thusnelda olyan zavarba jött, hogy . . . elfogták.

Dr. Hosszu Elemér tombolt dühében, — s ráírvallt feleségére:

— Világosíts fel . . . vagy megbolondulok. . .

— Neked semmivel sem tartozom többé; majd csak odafönt felelek.

— Sokáig makacsul, büszkén utasította vissza az ellene emelt vádat, — végre megunta a tagadást, beismerte bűnét.

— Hová tette a pénzt, kérdé a törvényszék elnöke.

Thusnelda végig nézte a férjét, s büszkén, megfoghatlan lánggal szemében, válaszolt:

— Az udvarlóim játszották el futtatásokon, kártya asztalnál. . .

— Nem igaz, kiáltott a férj. . .

Ne higgyen a tekintetes törvényszék neki. Sohasem volt udvarlója. . . Hazudik ez a szent, — ráakarja szedni az uristent.

Thusnelda lelkén édes melegség ömlött át . . . szerette volna e perczen megölelni férjét . . . hogy bevalljon neki mindent . . . de nem, a férjét nem bélyegezheti meg . . . annak feladata van az életben, melyet bélyegtelen homlokkal lesz képes csak megoldani, — ő asszony és anya: neki csak szívével kell dolgoznia. . . Egy könny gördült végig orczáin; hálás pillantást vetett férjére . . . s bátran felelt:

— Elnök ur, szabad lesz őket megneveznem?

A hallgatóság soraiban a bámulat kiáltása hangzott fel.

— Sőt kérem! mondá az elnök.

Thusnelda megnevezett öt férfit. Legelőször Pártost. Elmondta, hogy mindegyiknek becsületbeli adósságot fizetett ki . . . s maga is vesztett egy csomó pénzt az októberi futtatásokon az elfogyott pénzt pótolandó és hogy fiacskájának jövője biztosítva legyen, — arra gondolt, hogy a versenyen nyer! Csatát vívtam szívemben az utolsó huszezerrel, — kockára tettem egyszerre mind . . . bűn volt, tevém hozzá, — de az asszonyi természetben

rejlík, hogy mindent kockára tesz, azért; amit elérni akar egyszerre.

Dr. Hosszu Elemér úgy érezte, hogy ez a lecke neki szólt. . . Többé nem érdekelte a tárgyalás, a vádló és védő órákig tartó csatája, . . . a tanúk kihallgatása, kik mind igazolták Thus-

És mig Thusnelda emelt fövel lépett börtönébe, Dr. Hosszu Elemér leverten, tompa fájdalommal, kétségbeesés szélén állt, mikor az elhagyott tanyára visszatért, — ellenállhatlan vágy vont a felesége szobájába, — rávetette magát az asszony rózsaszínű ágára s ott sirt soká.

A varróleány.

nelda vallomását . . . nem érdekelte az ítélet, hogy felesége másfél évet kapott, dörmögve távozott, sötétben, lehorgasztott fövel mormogván:

— Hazudott . . . ártatlannak kell lennie.

Lucie nem soká váratott magára; — eljött, hogy Dr. Hosszu Elemért valóperre buzdítsa felesége ellen; de a férj tompa fájdalmába ajtót mutatott kedvesének; s azontul zárva is találta a doktor ajtaját.

Dr. Hosszu Elemér megváltozott. Hirtelen öszültni kezdett s emellett egész ember gyülőlő lett belőle. Átköltözött felesége szobájába, ha betegeitől szabadult, visszavonult, — s barátait sem fogadta.

A nagymamánál nem egyszer tett kísérletet, hogy adja neki vissza a kis Elemért; de hasztalan ígerte javulását, hasztalan fogadkozott, hogy gyermeke jövőjének fogja szentelni ezután minden percét; még csak meg sem mutatták neki a kis Elemért soha.

A nagymama hajthatatlan maradt.

— A mama így parancsolta! Nem lehet parancsán változtatni.

Dr. Hosszu Elemér könnyezve távozott mindig.

Meglátogatta feleségét a fogházban. Könyörgött neki irgalomért, bocsánatért . . . kérte, hogy engedje neki vissza a fiát.

— Elrontanád! nem neked való! — volt Thusnelda válasza.

Végre megnyílt a fogság ajtaja. Thusnelda ép oly szép volt kijövet, mint mikor oda belépett.

Karjára vette fiát, — hóna alá egy kis iratesmót; s elindult az alkony védelme alatt férje lakására.

Ott kereste a régi dolgozó szobájában. Nem volt ott. Lassan átmentek a közbe eső ebédlőn, aztán a kis szalonon, azután jött az ő régi hálószobája.

Halavány világosság szűrődött át a félig nyitott ajtón.

Dr. Hosszu Elemér a kis íróasztalra könyökölve írt. . . Erei újnyi vastagon kidülledtek homlokán. . .

Thusnelda odalopózott háta mögé, meghagyva kis fiának, hogy maradjon csendben.

Dr. Hosszu Elemér félbeszakította az írást és arcát tenyereibe rejtette s úgy gondolkodott. . . Nem látott s nem halott maga körül semmit.

Thusnelda elolvasta a szakgatottan papírra vetett sorokat.

„Kedves nőm! Vétkeztem! Isten látja mennyire megbűnhődtem érte . . . az az idő, a mi neked börtön volt, nekem pokol. . . Tiszta tekinteted lángja, mit reám vetettél börtönbe lépted előtt, felderítette elmém! Ismerem már, látom ártatlanságodat . . . egész glóriában ragyogsz eióttem, önfeláldozó nő! Jól számítottál. . . De nem is lehetél te bűnös . . . egy pillanatig se hittem! Ma mikor szabad vagy, s tudom, hogy életed fordulópontja következik: én örült vagyok . . . a tollat és pisztolyomat forgatom . . . s könyörgök . . . csengek előtted: izend, hogy megbocsátottál, üzend, hogy át tudnád lépni küszöbömet . . . óh mert ha nem: . . . akkor csak kis fiamat küld ide, hogy elbucsuzhassak tőle, mielőtt meghalok. . .“

Dr. Hosszu Elemér göresös zokogásba tört ki. . .

Thusnelda tollat vett kezébe: lassan áthuzta egy vastag vonással az írást.

— Édes anyám, eressz be már a papához! kiáltott a kis Elemér!

Az apa felkapta az írást . . . s velőtkáró kiáltással rohant az ajtóhoz!

— Álom, vagy megőrültem. . .

A kis Elemér apja elé szaladt. . . Dr. Hosszu Elemér térdre esve csókolgatta gyermekét, — átfogta felesége térdeit is, s szoknyájába rejté fejét s úgy zokogta. . .

— Oh ne nézz rám! te isteni nő, megvakít a világossága szemednek!

Thusnelda lehajolt hozzá, — megcsókolta férje öszülő fejét s gyöngéden suttagá:

— Szegény, miattam öszültél meg. De mindenekelőtt számoljunk. . . Itt van vagyond . . . olvasd meg: egy krajczár hija sincs. . . Hanem a fiuké lesz, ha megnől. . .

— Oh Thusnelda! Megtudnál nekem bocsátani!

Jer Elemér, s csókolj meg . . . szenvedésünkért kárpótolunk kell egymást . . . ülj le . . . öledbe akarok ülni, — s a kis Elemért is fölveszem: így . . . emlékszel rá . . . mikor most két éve a karácsonyfa örömei után kis Elemér az én karomban, s én a tiedben elaludtunk? . . .

S a férfi félve csókolta meg azt az ajkát, a melyre szentelt viz való, nem profán ajkak csókjá.

A cigány.

Szidjatok, üssetek,
Jól illik hozzátok:
Én vissza nem szólok,
Én vissza nem vágok.
Enyém a hallgatás,
A birka-türellem:
A megvetés keresztfáját
Hordozom viselem.
Tietek a birodalom,
Dúsak vagytok, hatalmasok,
Kidobhattok, ha koldulok:
Én csak szegény cigány vagyok.

Gyikosnak, zsványnak
Híresztel a sátok,
Fiatok lopjon meg,
Nem énrám fogjátok?
Elcsapott vén lóra
Tegyem rá a nyeret:
Ostorotok gyermekestül
A halálba kerget.
Pedig ti is esetek, loptok
Csakhogy sokat, csakhogy nagyot,
De ti urnak születtetek,
Én csak szegény cigány vagyok!

Országot világot
Istentől nem kértem.
Országut, vándorbot,
Evel is beérem.
Álljatok elébem
Uttalan utamon,
Vándorbotom hogyha kell, hát
Vigyétek átadom.
Vegyétek el szabadságom,
Avval lesztek ám gazdagok!
Lánczolatok le a röghöz:
Én csak szegény cigány vagyok!

Lakatos Sándor.

Egy végzetes jubilaum.

Írta: L a u k a Gusztáv.

A félszázados jubilaum a férfiúi erő hanyatlásának és az álcázott rokkantságnak ünnepe. Az ifjúkori illúziók eltemetése. A szeretet és elismerés megérhető nyilatkozata, mikor már az emberrel nem tudnak mit csinálni. Az élet telén: korcsolyázás, szánkázás és karneval.

Mindenki szeretné megérni; ha megérte, bágyadtan érzi magát és a piros ünnepet fehéren fogadja.

A nyugvóra szálló nap bucsusugára. Mintha az embernek élete megrövidült volna, most már tiz, tizenöt, husz huszonöt éves jubilaumokat is ünnepelnek. Vagy talán a munkásság beese emelkedett, mert a jelen nemzedék nem szeret dolgozni?

Szelid pásztori ünnepek, a melyeken már Gurka sem tudna a karddal elbánni.

Minden esetben mulatságos gondolat, örömmünetet rendezni azért, hogy az ember megvénült!

Kamajkot már ifjonez korában a művészet felé vonzották hajlamai. Rafael, Rembrandt, Careggia, Rubens, stb. lelkésítették. Bécsben Münchenben, és Rómában tanult. Hat évi ecset-, festék-rombolás és pazarlás után czimfestő lett Nagy Kanizsán. Táj-, arczkép- vagy történeti festő azért nem lett, hogy a vászonra vetendő tárgy fölött ne kelljen gondolkoznia.

A tárgy meghatározásával lett meg, rendelésnek azután művészileg és lelkiismeretesen megfelelt. A vegyes kereskedők czimjéül festett kutyái csakhogy nem ugattak. A mézárosok számára festett ökrök csakhogy nem bögtek. A vendéglősök czimtabláin a fehér vagy fekete lovak csakhogy nem nyeritettek.

Műelv volt szemlélni a kereskedő minémiségét jelző és általa festett rizskását, kávé, cukorsüveget, petroleumos hordót, vitriolos üveget, szerezest, szappant, keztüit, cipőt, bárdot vagy ásót, kapát stb.

Különösen a kutyákban remekelt: annyira, hogy N.-Kanizsán egy időben csaknem valamennyi vegyeskereskedő a fehér, fekete vagy vörös kutyához volt czimezve.

Munkája tartós volt, mert napraforgó olajos festékeket használt.

Jutányosan dolgozott, mindig volt munkája és szépen keresett; kutyái megalapították hirnevét nemesak N.-Kanizsán, hanem a szomszéd megyékben is.

Hat évi fáradatlan munkásság és takarékos életmód után házat és szőlőt vett. Pajtájában azután megörököltette a Horatiusok és Curiatiusok harczát, az ajtóra pedig olyan szelindeket hevenyészet, hogy a gyermekek remegve a kutyák pedig morogva mentek el mellette.

Czélját elérte. E két ellenségtől féltette legjobban szőlejét.

Mindene volt, de mégis hiányzott valamije.

Különösen az unalmasabb téli estéken tapasztalta, hogy nagyon is egyedül van.

A mit szíve óhajtott, az csupán rajzban mit se ért. — A húst és vért a színezés nem pótolhatta.

A valódi boldogság hiányzott udvarából. Egy szép és jó nő. Az ég áldása és a föld öröme!

Komolyan elhatározta, hogy megnősül. Anyagilag rendezetten, nemcsak joga, hanem kötelessége volt életpárról gondoskodni.

Hétköznap dolgozott, ünnepeken nőt keresett.

Kamajko még legszebb korában volt, a becsületesség és munkásság hírében állott. Rutnak az irigység se mondhatta.

A mit keresett, nem volt nehéz megtalálnia.

Utoljára a helybeli serfőző, Krametz Péter egyetlen leányán Nellikén nyugodott meg tekintete, a ki nem volt ugyan fiatal, de idomzatos gömbölyűségével, aczél izmaival és ruganyosságával győzelmesen ellent állott az idő horzsolásainak.

Simka szerencsére akkor kezdte Nellike előtt az érzés hurjait pengetni, mikor az hajadonságától már annyira visszariadt, hogy nemcsak sirt, hanem tombolni is kezdett.

Krametz, a ki a családi nyugalmat mindennél többre becsülte, már a kék szakállas herczegnek is odaadta volna.

Krametz tehát Kamajkot tárt karokkal fogadta. Az ügyletnek mind szív, mind zsebbeli oldalát tüzetesen megbeszélve, végre abban állapodtak meg, hogy a serfőző lányát odaadja, a piktor pedig átveszi.

Nelli egy ideig hánykolódott, de utoljára mégis a Kamajko karjaiba vágta magát. Jegyese elvégre is művész volt, s mint olyan helyet igényelhetett a társadalmi pantheonban. — Az olvasott leány a czim festőket közt is a „csendesélet“ festők közé sorolta.

Igaza lehetett. Kell-e csendesebb élet, mint a minő egy — Simkó által gyakran festett-heringes — hordóban léteznek!?

Az esküvő nemsokára az eljegyzés után végre hajtatott, s miután — a vendégek a zajos lakomán teleették és itták volna magukat, Simko és Nellike puha fészkeibe vonultak vissza, hogy a megkezdendő verifényes családi életközhöz a programmat elkészíthessék.

Legkisebb összekacchanás nélkül egyeztek meg a legfontosabb tételekben, csak azon pontnál történt keveske összezörrenés, a mely a konyhai költségvetést meghatározta.

Nellike keveselte a konyhai és so-

kalta a festékilletéket. Meggyőzetvén azonban, hogy ezután is egyedül az ecset lesz hivatva a kamrát berendezni, a szoba vett törlések elmaradtak.

Kamajko — mintha házassága megbüvölte volna — egyszerre embereket kezdett festeni. Emberei nem voltak ugyan olyan szépek és tökéletesek, mint állatai, de azért az általa festett férfiakat meg lehetett az általa festett asszonyoktól különböztetni, s főleg a szakál és bajuszok festésében remekelt. E tekintetben bizonyosan segítségére voltak: kutya éz lószőr remiszcentiái.

Hogy a Nellike kegyeit még tartósbabban biztosíthassa mintául ültette le a szatmáry apáca — zárda számára festendő szent Czecciliához.

Simkó! csak egyetlen feltét alatt hagyom magamat lezecziliaztatni! — erőlködék Nellike.

— Minő feltétel alatt, legdrágább carminom!?

— Hogy francia kalapban és jackei keztyűben orgonáljak.

Simkó engedelmeskedett.

A zárda fejedelmnöje azután Simkót Czecciliástal együtt elkergette.

Mit gondolt a szerető férj azon egy pár száz forint szeszességgel mikor kedves nejének vonzalmát biztosította.

Mint a galambok úgy éltek. Csak az erdő hiányzott, hogy turbékoljanak.

Kamajko most már országnak, világnak hirdette, hogy nem művészi hírnevére alapítja boldogságát, hanem takaros és kedves nejének szeretetére.

Annyira lelkébe véste magát imádozott Nellikéjének arczképe, hogy a nagy-kanizsaiak egy lebuji számára festett markotányos nőben a színházi előfüggöny nemtőjében és egy kakukóra előlapjára festett tiri hárfásányban is Nellikére ismertek.

A szerető nő behatása meglátszott arczképein. A piros és fehér színt a szokottnál pazarabban használta.

Sokszoroztatása nyomán Nellike kezdett feltűnni a viroskában.

A tanfelügyelő beleszeretett a függönyre festett géniusza és az eredeti után kérdezősködött.

Kamajko tehát maga jelölte ki az ösvényt, a mely a női hűség elforgácsolásához vezet.

Sor Aron nem nyugodott míg nem találkozott Kamajkonéval.

II.

Az igazgató tanár estélyén, a kinek megbízásából a művész, az iskola részére állatokat rajzolt, találkozott az ismeretlenek egymással.

Mint komolyabb gondolkozásu férfit, a tanfelügyelőt azonnal meghódították: a ezimfestőné, gömbölyűsége, üdesége és határozottan görög vonásai. Röviden: a serfőző lányában feltalálta ideálját.

Sor Aron tetszetős férfiak közé

volt sorozható. — A mi a nők előtt ajánló levél: beszélni nagyon tudott.

Két órai forcezírozott udvarlás után Nelli nagysád már úgy nyilatkozott, hogy: miért nem jelentkezett leánykorában.

— Biztosítom nagysádat, hogy akkor még eredménytelenebbül jelentkeztem volna — válaszolt a tanfelügyelő a meggyőződés hangján.

— Ki tudja?! Kamajko első kérte meg kezemet — jegyzé meg a czimfestőné csintalanul.

— És mégis úgy van! Szilárd elhatározásom soha meg nem nősülni.

— Uram! Tanfelügyelő ur! De akkor mi czélja e lelkes udvarlásnak!?

A tanfelügyelő zsákutczába jutott.

— Az erkölcsstan nem tiltja, hogy nőtlenül is ne szerethessünk — válaszolt némi habozás után.

— Igaz! Vannak sokan, a kiknek csak saját magok iránt vannak kötelességeik. De én nem tartozom azok közé.

Kamajkoné érezte, hogy szeretett volna másként válaszolni.

Sor Aron azon napra adós maradt a felelettel. Válásakor azonban, midőn a nő kezét nyujtá, a gyöngéd szorításból éreznie lehetett, hogy az nem mondott olyat, a mit minden áron meg kell tartania.

A tanfelügyelő aligha jobban nem bizott magában mint Kamajkoné.

Hazaérkeztek szerető férjét erős munkában találta. Lukrecziát festette a kapuczinus gvardian számára.

— Ki volt az a Lukreczia? kérdezte a szeretett nő.

— Majd elmondom, ha a képpel készen leszek! Érdekes és tanulságos történet különösen férjezett nők számára.

Kamajkó csalatkozott, mikor azt hitte, hogy a női kíváncsiság nyugodni fog, míg a kép készen lesz. Nellike folyvást nógatta.

Simkónak utoljára is engedni kellett.

— Lukreczia az a nő volt, a ki, hogy gyanu alá ne essék, öngyilkos lett. Tudod-e Nelluskám, hogy miért vállalkoztam e nagyszerű munkára!?

Nem egyébért, mint azért, hogy neked az arán ékszereket vásárolhassak. Ezután már egyedül a te jövőd biztosítására lesz megtakarítva.

Nellike megsajnálta őt és még azt is megbánta, hogy az igazgató tanár estélyén, gondolatban csak néhány percze is távozott szerető férjétől. A sajnálkozás sokszor a férjet vagy nőt megmenti a hűtlenségtől. A sajnálkozás ugyan nem szeretet, de legalább czikoria a kávé helyett.

A gvardián meg volt elégedve Lukrecziával, az arát levonás nélkül kifízette, Simkó pedig ragyogóvá tette szeretett Nellikéjét, a drága ékszerekkel.

A kik a nőket ismerik, tudják, hogy az ilyen ékszereket mielőbb bemutatják.

Kinek!? vagy kiknek!?

Annak vagy azoknak a ki vagy a kik az ékszeres nőket legjobban érdeklik.

Kamajkoné meglátogatta az igazgatótanárt, mert hitte, hogy ott a tanfelügyelővel találkozik.

Nem csatlakozott. Sor Aront ott találta.

— Nagysádkám, jaj be csinos, de azért ezerszer ragyogóbb ékszereimél.

— Ugyan ugy-e. . . Mondja csak ki volt az a Lukréczia? . . . Nem vezetett-e félre az én jó férjem!?

— Szabad tudnom, hogy melyik Lukréczia? Mert Lukréczia annyi volt, és van, mint a bodza-bogyó. Magában e városkában is tudok vagy két tuczatot. Itt van mindjárt szomszédném, a virslisné, az is Lukréczia.

— A római!

— Ujabbkori tapasztaltabb történetíróink azt állítják, hogy az ép úgy nem létezett, mint Hamer vagy Anonymus, a Béla király nótáriusa.

— Mindjárt gyanítottam. Létezése még lehető és hihető, de eljárása: az lehetetlen és hihetetlen.

— A rómaiak szerettek asszonyaikat erényével dicsekedni; pedig szégyelhetnék magukat, ha Herculánus és Pompeji szólhatnának. Na de hagyjuk ezt az ódon, penészszagú tárgyat, azt mondja meg inkább nagysád, hogy mióta kedvességében nem gyönyörködhettem, gondolt-e rám?

— Egyszer igen! De akkor se szemrehányás nélkül!

— Bizonyosan a kép . . . a Lukréczia történetének hatása. . . Apropos! Szinte feledem megkérdeni mi alapon vagy mi okból érdeklí nagysádat a Lukréczia története?

— Szerető férjem festette e képet és annak árából diszitette fel füleimet, nyakamat, mellemet és ujjaimat.

— Bizonyára a női hűség értékét akarta feltüntetni.

— Irantam való nagy szerelmét akarta bizonyítani.

Szerencsés Kamajko! Én nemcsak ékszereit szolgáltatnám vissza, hanem megnégyszerezném, ha nagysád az enyém volna.

Nellike gondolatában hirtelen összehasonlítást tett a férj és udvarló között.

— Oh mondja csak, hová gondol? A festőne hallgatagon még erősebben kezdte szemével mustrálni a tanfelügyelőt.

— Nelli nagysád hallgat!?

Hallgatott és egy szélest és mélyet sóhajtott.

— Asszonyom! Én megértettem önt . . . ah köszönöm, köszönöm; ön csak azért nem nyilatkozik mert nem szabad nyilatkoznia. De ugy-e valamikor . . . később.

A címfestőnének újból eszébe jutott Lukréczia, mert hirtelen felállt, köszönt és távozott.

Az uton azonban hazamenetében

egyre mérlegelte, hogy minő szerelemnek kell annak lenni, a mely öt ékszeréinél többre becsülte.

Ha Aron a Nelli szívében olvashatt, meggyőződhetett volna, hogy azelőtt kevéssel történt nem épen barát-ságos elválás óta mennyire előhaladt.

A fáradhatlan Simkót ismét munkában találta. Egy ajtó nagyságu fehér tér tele volt ákom-bákommal.

— Ismét valami római történetből!?

— Oh nem! Ez alkalommal szívem legdrágább kincsét fogom a vásznon megörökíteni.

Nelli hegyezte piros fülécskéit.

— Szabad tudnom kit? kérdé játszi mosolyal ajkain, mintha nem tudta volna.

— Téged egyetlen boldogságom! Hogy pedig az egész világ szemlélhessen és irigyelhessen, a jászberényi világiállításon foglak bemutatni, — ezután hévvel folytatá: — megengeded ugy-e hogy kissé idealizáljalak, azaz: adjak is hozzád és elvegyek belőled. Ez elvitázhatlan örök joga a művészeknek. Még a fényképészek is meg-sűrítik a ritkult hajfürtöket és lehetőleg elsimítják az arcz és homlok barázdáit.

A Simkó magasztos terve hízelt a Nellike hűségének és nemcsak készségesen beleyezett hanem több napon át nyugodtan ült a művész előtt.

Már említettük, hogy Kamajko rabja volt szöréniszencziáinak, ez alkalommal is, az arczkép fején folyvást javitgatott, s csodálatos tömörülést, hajlást és színezést adott imádott neje hajzatának, hogy nehéz volt megkülönböztetni, hogy szőr, selyem, csepű, tengeri fü vagy haj-e az, a mit koponyájára pingált.

Mikor egészen készen lett, az arczképet többé Nellikéjének se mutatta, hogy mentül inkább meglepesse.

Oriási aranyozott keretbe ékelve és gondosan bepakolva, kísérő levél mellettküldte Jászberénybe.

Nemcsak a hatásról volt meggyőződve, hanem kitüntetési aranyérmét is remélt.

Szerencsétlen Simkó. Ez arczkép nemcsak aranyérmét nem juttatott részére, hanem legdrágább kincsétől is megfosztotta.

(Vége köv.)

GONDOLATOK.

Valahányszor egy ostoba gonoszságot akar elkövetni, mindeneke előtt egy olyan gazemberre van szüksége, a ki épen egy ostobát keres.

Beaumarchais.

*

A ki ellenségének megbocsát, egy új barátot szerez.
Szerb közmondás.

A nép az erőt becsüli mindenek fölött.

*

A mit nem értünk, az nem a miénk.

Göthe.

*

A tudás fája nem egyszersmind az életé.

Byron.

*

Némelyek azt hiszik, hogy ha ablakaik volnának, soha sem áldozna le a nap, mások meg azt képzelik, hogy ha minden ablakot be lehetne falazni, akkor soha sem kelne fel.

Börne.

*

Nevetni vagy pedig könyezni, az mindegy az asszonyoknál.

*

Az asszonyok ravaszabbak a szerelmeskedésben, mint az ördög, a midőn egy bűnös elragadni törekszik.

Katona József.

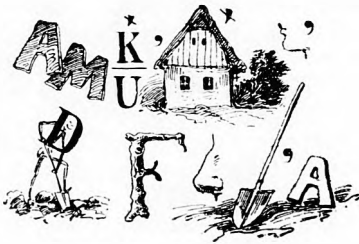
*

Ezer férfi közt egyet találtam hűnek; asszonyt ezer közt sem.

Salamon király.

Képtalány.

SZÁMREJTVÉNY.

PONGRÁCZ SANDORTÓL.

8. 36, 68, 48, 4, 17, 39, 34, 71. Magas hely ez, de nem jó rájutni.
14, 35, 24, 33, 6, 53, 23, 3. A csillagászatban kell ezt tudni.
48, 10, 19, 59, 51, 37, 12. Észak-Ázsia ezzel van tele. Gyakran fogja ezt a szabó keze.
62, 7, 11, 47.
22, 13, 15, 73, 65, 70, 23, 27. Ha megkapod, mindig ki 46, 8, 59, 43, 44. nem gyógyulsz.
2, 1, 64, 41, 56, 69. Ha közelről hallgatsz, elbódulsz.
65, 64, 74, 20, 40, 66. A régi hunoknak volt fegyvere.
35, 44, 45, 49, 31, 43, 53, 50, 38, 16, 12, 54, 3, 55, 26, 72. Ausztriának ez a fő ereje.
5, 62, 67, 57, 58, 70, 60, 53.
9, 64, 21, 14, 30, 25. Miünket legvitézebbnek valljuk.
52, 63. Megszólitás, igen gyakran halljuk.
29, 2, 44. Az ásványok leghasznosabbika.
42, 28, 32, 30. A lelket vidítja, szomorítja.
1—74. Az egész egy vers két első sorából áll. Melyet irt egy hősről Vörösmarty Mihály.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Fegyverre honfiak!

A számrejtvényé:

Mintha nem őstől származnál, légy tetteid által őse családodnak s a haza áldani fog.